

т.д. С другой стороны, задачей авторского права является создание условий для наиболее широкого использования произведений в интересах общества.

Интернет значительно расширил возможности, как отдельных членов общества, так и общества в целом в своем развитии, сняв многие ограничения, которые ранее казались непреодолимыми (в частности географическая удаленность и коммуникационные барьеры). Приобретая новые возможности, общество стало автоматически переносить привычные модели поведения в интернет-среду, в том числе и те которые считаются нарушением авторского права. Но если раньше, до наступления эпохи интернета, в силу определенных причин обладатели прав на произведения мирились с подобными нарушениями, то теперь они считают подобные действия недопустимыми. Таким образом, возникает конфликт, который разрешить в рамках действующего законодательства невозможно, так как, по мнению одной из сторон, баланс интересов, заложенный в него, не является справедливым и разумным.

Что же делать со всем этим? Для того чтобы в рамках действующего законодательства построить эффективный механизм по контролю и принуждению соблюдения авторских прав необходимо существенно ограничить применение и развитие интернет-технологий, что с другой стороны существенно нарушает права остальных членов общества и не может считаться справедливым решением. Хотя есть и другой вариант решения такой ситуации. Например, создание единой всемирной базы данных, в которой полностью все будет регистрироваться, в независимости от вида объекта, способа его создания и т.д., и при нахождении его на любом сайте, будет ссылка или же примечание с общего информационного ядра. Но это крайне тяжело реализовать, необходимы огромные финансовые, временные затраты.

На сегодняшний день Интернет – это неотъемлемая составляющая правоотношений. С одной стороны, правообладатели справедливо рассчитывают на «эксклюзивность» своих прав, а с другой стороны – оборот онлайн-объектов подразумевает наличие ожидаемых рисков, которые очевидно полностью устранить не представляется возможным. Именно поэтому установление приемлемого баланса интересов правообладателей и остальных участников правоотношений является одной из ключевых задач, как на законодательном и правоприменительном уровнях, так и на уровне саморегуляции Интернет-сообществом.

Список литературы: 1. Гражданский кодекс Украины. 2. Підпригора О.А. – Право інтелектуальної власності в Україні, К., 1998. 3. Вешневский Л.М. и др. Формула приоритета: Возникновение и развитие авторского и патентного права.: Наука. 1990.

*Чуешкова О.В.
м. Харків, Україна*

ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ ЯК ЗАПОРУКА ДЕМОКРАТИЗАЦІЇ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА (ЗАКОНОДАВЧИЙ І МОВНИЙ АСПЕКТИ)

Загальновідомо, що мова безпосередньо пов'язана з усіма сферами людської діяльності. Мова, з одного боку, віддзеркалює все те, що відбувається в суспільстві, з іншого, вона сама здатна формувати його ментальність. Зокрема те, як у мові представлені чоловіки та жінки, впливає на формування ставлення в суспільстві до статей. Також мова відіграє основоположну роль у формуванні свідомості та системи цінностей

кожної особистості. Мета нашого дослідження полягає в аналізові гендерної рівності в законодавчому та мовному аспектах. У нашій роботі спробуємо довести те, що, незважаючи на солідну законодавчу базу й численні демократичні перетворення, мова досі залишається засобом маніпулювання свідомістю, у ній наявні механізми створення такої картини світу, де першість належить чоловікам.

Гендерна проблематика сьогодні є доволі актуальною, що зумовлено як посиленням феміністського руху, так і загальною тенденцією до вивчення соціальних умов, за яких відбувається комунікація. Серед вітчизняних мовознавців, які працюють у цій галузі, слід назвати Я. Пузиренко, Н. П'яст, О. Семиколенову, Л. Ставицьку, О. Тараненка, А. Шиліну, зарубіжних – О. Горошко, А. Денисову, А. Кириліну, І. Костикову та ін.

На сучасному етапі лінгвістичні гендерні дослідження відбуваються переважно у двох напрямках: репрезентація жінок і чоловіків у мові та відмінності в мовленні обох статей. Нашу увагу привернув перший напрям. Дослівно термін «гендер» перекладається з англійської як рід. У сучасному значенні цей термін використовується на протизагуг термінові «стать» (sex) як категорії суто біологічної. Сьогодні гендер розглядають як соціальний конструкт, систему міжособистісної взаємодії, за допомогою якої створюється, підтверджується та відтворюється уявлення про чоловіче та жіноче як категорії соціального рівня. Іншими словами, гендер – це соціальні вияви статі, або ж просто соціальна стать. Отже, стать як комплексна категорія складається з двох компонентів – статі біологічної (sexus) та статі соціальної (gender). Сучасна теорія гендеру доводить, що суспільні відмінності між чоловіками та жінками не мають біологічного походження, не є одвічно даними, а лише набутими, приписаними індивідові суспільством [4, с. 19].

У науковій літературі поняття гендеру вживається в кількох значеннях: як соціально-рольова й культурна інтерпретація рис особистості та моделей поведінки чоловіка й жінки, на відміну від біологічної; як набуття соціальності індивідами, що народилися в біологічних категоріях жіночої або чоловічої статей; як політика рівних прав і можливостей чоловіків і жінок, а також діяльність зі створення механізмів щодо їх реалізації [5, с. 12].

У нашому дослідженні спиратимемося на останнє визначення цього терміна, розглядаючи гендер як паритетні стосунки чоловіків і жінок у всіх сферах життя.

З поняттям «гендер» тісно пов'язані такі категорії: гендерна рівність – справедливе ставлення до жінок та чоловіків у суспільстві; гендерна рівноправність – рівне оцінювання суспільством подібностей та відмінностей між жінкою та чоловіком, і розрізнення ролей, які вони відіграють; гендерна демократія – рівні права та можливості для жінок та чоловіків, законодавчо закріплені й реально забезпечені; гендерна політика – утвердження партнерства статей у визначенні й утіленні політичних цілей і завдань, а також методів їх досягнення в діяльності політичних структур – держави, політичних партій, громадсько-політичних об'єднань [2, с. 112].

Сьогодні сформульовані нові принципи гендерної політики, які формують сучасну ідеологію рівності:

- гендерна рівність розглядається як інтегральна частина всіх політик, програм та проектів;
- досягнення гендерної рівності вимагає визнання того, що повинні бути враховані специфічні інтереси жінок і чоловіків при формуванні політик, впровадженні програм та проектів;
- досягнення гендерної рівності означає, що рівні права та можливості повинні забезпечуватися незалежно від статі;
- доступ жінок до прийняття рішень на всіх рівнях є центральним питанням у досягненні гендерної рівності;

- гендерної рівності можна досягти через партнерство між жінками та чоловіками на основі принципів паритетної демократії;
- досягнення гендерної рівності вимагає здійснення спеціальних кроків, спрямованих на зменшення гендерної нерівності [1, с. 10–11].

Відомо, що гендерна рівність є однією з ознак правової держави. Принцип рівності, у тому числі гендерної, проголошений у Конституції України. Як зауважує Начальник відділу Центру правової реформи і законопроектних робіт О.М. Кремльова, Конституція України встановила такі ж стандарти в сфері гендерної рівності, що закріплені в Загальній декларації прав людини, Міжнародному пакті про громадянські та політичні права, Міжнародному пакті про економічні, соціальні і культурні права, Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, Конвенції про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок, інших міжнародних документах. З прийняттям Основного Закону України конституційний процес не завершився, він триває, конкретизується в законах, кодексах, концепціях, програмах, інших нормативних актах. Відповідно до основних принципів захисту прав людини, закріплених у Конституції України, діють Цивільний та Кримінальний кодекси України, Кодекс законів про працю України та Сімейний кодекс, закони про освіту, пенсійне забезпечення, державну допомогу сім'ям з дітьми, охорону праці, Основи законодавства України про охорону здоров'я, Декларація про загальні засади державної політики України стосовно сім'ї та жінок, Концепція державної сімейної політики тощо [<http://www.minjust.gov.ua/0/7596>].

В останні роки в Україні було підписано такі документи: Указ Президента від 25 квітня 2001 року «Про підвищення соціального статусу жінок в Україні», Постанова Кабінету Міністрів України «Про національний план дій щодо поліпшення становища жінок та сприяння впровадженню гендерної рівності у суспільстві на 2001–2005 рр.» від 6 травня 2001 р. (№ 479), Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» від 08 вересня 2005 року, Указ Президента «Про вдосконалення роботи центральних і місцевих органів виконавчої влади щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» від 26 липня 2005 року.

Зважаючи на викладене вище, робимо висновок про те, що законодавчо рівність чоловіка й жінки в Україні гарантована. Щоправда, заявлені права часто відірвані від реального життя, держава не завжди спроможна їх забезпечити.

Саме таку ситуацію спостерігаємо під час мовного аналізу гендерної рівності. Як зазначається у спеціальних дослідженнях [5], увагу до репрезентації статей у мові привернули представниці феміністської лінгвістики. Вони наголошують на тому, що жінка та чоловік представлені в мові неоднаково: чоловік зображений в мові головним, жінка – другорядною. Дослідниці також звернули увагу на те, що мова часто відбиває світ з «чоловічої позиції», унаслідок чого жінка залишається «невидимою» в мові. «Видимою» жінка стає лише задля того, щоб підкреслити її другорядний статус, її залежність від чоловіка. Це явище дістало назву гендерних упереджень, андроцентризму або мовного сексизму [5, с. 462].

Слово *sex* англійською означає стать, відповідно, сексизм – це ідеологія та практика дискримінації людей за статевою ознакою. Сексизм розуміють як обмеження прав і/або надання переваг особі або групі осіб в будь-якій сфері на підставі їх статі, а не певних особистих якостей або конкретних учинків. Таким чином, термін «сексизм» позначає «орієнтацію, яка ставить одну стать щодо іншої в несприятливі умови», мовний сексизм – «вияв у системі мови асиметрії, спрямованих проти жінок» [цит. за 8, с. 32–33].

На нашу думку, класичним виявом мовного сексизму є використання форм включно чоловічого роду для називання посад, які обіймають також жінки. Переважання іменників чоловічого роду в цьому класі лексики є засобом маніпулювання свідомістю: якщо немає назв жіночого роду, не повинно бути й реалій.

До цього часу в підручниках із морфології та стилістики, також ділової української мови, української мови за професійним спрямуванням переважає думка, висловлена ще академічній праці за редакцією І.К. Білодіда про те, що іменники – назви професій, посад та звань – для обох статей мають здебільшого тільки форму чоловічого роду [детальніше див. 10].

Для українців аналізована проблема є порівняно новою, у той час як європейці та американці започатковують гендерний лінгвістичний рух, починаючи з 70-х років ХХ ст. Однією з ключових тез феміністичної, або гендерної, лінгвістики є така: мова не встигає перебудовуватися слідом за реальним зростанням суспільного значення жінок у сучасному світі, тому потребує певного реформування в рамках відповідної мовної політики [9, с. 18]. У ряді західних країн діють відповідні комісії для усунення виявів мовної дискримінації жінки. Ужиті заходи мають назву мовного планування: від незначних змін наявних у мові форм до радикальних перетворень (створення неологізмів або нової мови та розвиток альтернативних дискурсів, орієнтованих на жінок). Унаслідок мовного планування має утворитися мова, для номінації якої сьогодні пропонують багато термінів: несексистська мова, гендерно інклюзивна мова, гендерно нейтральна мова, лінгвістична рівність статей, інклюзивна мова, недискримінаційна мова, позитивна мова, неупереджена мова тощо [5].

Підсумовуючи сказане, хочемо акцентувати увагу на такому. Процес становлення в Україні демократичної держави та громадянського суспільства, соціальної їх орієнтованості, формування відповідного нормативно-правового поля, виконання взятих на себе міжнародних зобов'язань, а відтак – входження країни як рівноправної до світового та європейського співтовариства, неможливий без здійснення гендерної політики як основи формування гендерної культури. Одним із найважливіших засобів ліквідації гендерної нерівності, дискримінації щодо жінок є усунення мовного сексизму, зокрема у професійній сфері. Цей цілком закономірний процес можливий завдяки й демократичним перетворенням у суспільстві, і наявності багатих мовних ресурсів. Треба тільки сприяти цьому.

Список літератури: 1. Гендерний паритет в умовах розбудови сучасного українського суспільства. – Український інститут соціальних досліджень, 2002. – 121 с. 2. Грабовська І. Гендерна рівність як проблема конституціоналізму доби української революції 1917 – 21 років / І. Грабовська // *І: незалежний культурологічний часопис*. – 2003. – № 27. – С. 110–117. 3. Даниленко І. Чоловічі і жіночі професії: несподівані висновки з одного дослідження / І. Даниленко, О. Плахотнік // *Гендерний журнал «Я»*. – 2009. – № 2. – С. 18–20. 4. Кісь О. Дефініції фемінізму / О. Кісь // *І: незалежний культурологічний часопис*. – 2000. – № 17. – С. 14–21. 5. Основи теорії гендеру: Навчальний носієчник. – К.: «К.І.С.», 2004. – 536 с. 6. Пузиренко Я.В. До проблеми номінації осіб жіночої статі в українській мові (гендерний аспект) / Я.В. Пузиренко. // *Наукові записки*. – 2000. – Т. 18. Філологічні науки. – К.: Видавничий дім «КМ Академія», С. 36–42. 7. Пузиренко Я.В. Агентивно-професійні назви осіб жіночої статі в лексикографічному описі та узусі: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.15 «Загальне мовознавство» / Я.В. Пузиренко. – К., 2005. – 20 с. 8. Семиколєнова О.І. Гендерний аспект сучасної мовної політики (міжнародний досвід і українська перспектива) / О.І. Семиколєнова, А.Г. Шиліна // *Мовознавство*. – 2006. – № 4. – С. 32–40. 9. Тараненко О.О. Принцип андроцентризму в системі мовних координат і сучасний гендерний рух / О.О. Тараненко // *Мовознавство*. – 2005. – № 1. – С. 3–25. 10. Чуешкова О.В. Форми із суфіксом – к(а) як засіб позначення жінок в офіційно-діловому та науковому стилях сучасної української літературної мови / О.В. Чуешкова // *Незгасимий СЛОВОСВІТ: Збірник наукових праць на пошану професора Володимира Семеновича Калашника*. – Х.: ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2011. – С. 284–291.